LAUSUNTO POSTI-TYÖRYHMÄLLE

1. Postialan kehitys ja edustamamme järjestön rooli postiliiketoiminnan turvaamisessa/kehittämisessä

1.1 Postialan murros

Postialan murros ja jaettavan väheneminen on tosiasia, jonka myöntävät kaikki alan toimijat. Tämä kehitys on näkynyt Postissa ja myös muilla ”vanhoilla” jakeluoperaattoreilla muun muassa siten, että jakajien ja ylipäätään postityöntekijöiden määrä on vähentynyt viime vuosien aikana sadoilla tai tuhansilla vuosittain. Samaan aikaan jaettavan vähenemisen kanssa on direktiivin ja kansallisen lainsäädännön kautta mahdollistettu postialalla kilpailu sekä niin sanottu kermankuorinta. Yksityiset jakeluoperaattorit vievät Postilta niitä jaettavia tuotteita, joissa on parhaat katteet (esim. isot lähetyserät) ja luonnollisesti kaikki tappiollinen jakelutoiminta (esim. pienet lähetyserät, haja-asutusalue) jää kokonaisuudessaan Postin hoidettavaksi. Tämä ja Postin aiempien vuosien virheelliset investoinnit aiheuttavat Postille riskin isoista taloudellisista ongelmista tulevina vuosina.

Vaikka alan jaettavan väheneminen on tosiasia, on myös todettava, että Suomessa on noin miljoona ihmistä digitaalisten viestintävälineiden ulottumattomissa. Tällaisia ihmisiä löytyy joka ikäluokasta, mutta erityisesti vanhemmista ihmisistä. Erityisesti näille ihmisille postipalvelut ovat yhä välttämätön tiedonvälityskanava. Postipalvelulle on yhä tarvetta, kuten voi myös huomata lausunnon kohdan 1.3.1 postimääristä.

1.2 Alan työehtosopimukset

Postialan murroksen lisäksi isoja työntekijöihin kohdistuvia ongelmia aiheuttaa se, että jakelualalla on käytössä kaksi työehtosopimusta. PAUn ja Paltan välinen viestinvälitys- ja logistiikka-alan työehtosopimus ja Teollisuusliiton ja Medialiiton välinen jakelua koskeva työehtosopimus. Viestinvälitys- ja logistiikka-alan työehtosopimus on palkkojen ja työehtojen osalta kalliimpi kuin jakelua koskeva työehtosopimus, mutta on hyvä huomioida, että myöskään sen mukaisilla palkoilla ei pääse rikastumaan (osa-aikaisten tuntipalkat 11,49 – 14,60 €/h ja kokoaikaisten kuukausipalkat 1838 – 2336 €/kk). Työehtosopimusten ero aiheuttaa sen, että Posti pyrkii aktiivisesti siirtämään työntekijöitä ja työtä halvemman työehtosopimuksen piiriin ja kilpailevat jakeluoperaattorit saavat kilpailuetua Postiin nähden käyttämällä halvempaa työehtosopimusta.

Postissa työskentelee tällä hetkellä samoissa postinjakelun ja -käsittelyn tehtävissä työntekijöitä eri työehdoilla, koska vuokratyöntekijöihin sovelletaan alan halvempaa jakelua koskevaa työehtosopimusta ja Posti Oy:n omiin työntekijöihin sovelletaan viestinvälitys- ja logistiikka-alan työehtosopimusta. Posti myös vuokraa konserninsa toisesta yrityksestä (Posti Palvelut Oy) vuokratyöntekijöitä Posti Oy:hyn postinjakajan tehtäviin ja soveltaa näihin työntekijöihin tätä halvempaa työehtosopimusta. Toimintatapa on erittäin kyseenalainen ja työntekijöiden kohtelu ei näin toimien ole yhdenvertaista.

Työehtosopimusten eroon liittyvät ongelmat ovat syntyneet seuraavien toimien kautta:

> *Vuonna 2011 Teollisuusliiton edeltäjä TEAM hyväksyi heidän työehtosopimuksen soveltamisalakirjaukseen muutoksen, jonka jälkeen soveltamisala ei koskenut enää*

pelkästään sanomalehtien varhaisjakelua vaan työehtosopimuksen soveltamisalaan kuului sanomalehtien varhaisjakelun ohessa kaikki osoitteellisten ja osoitteettomien lähetysten jakelu paitsi yleispalveluvelvoitteen alaiset tuotteet (yleispalveluvelvoitteen alaisilla tuotteilla tarkoitetaan käytännössä postimerkillä varustettuja kirjeitä).

Vuonna 2017 soveltamisalaa laajennettiin siten, että poistettiin rajaus yleispalvelutuotteiden osalta eli tes:n piiriin tuli kaikki osoitteelliset ja osoitteettomat lähetykset.

Vuonna 2018 jakelun työehtosopimuksen soveltamisalaa muutettiin niin, että "työehtosopimuksen soveltamispiiriin kuuluu kaikkien osoitteellisten ja osoitteettomien lähetysten jakaminen sekä yrityksen jakeluliiketoimintaan liittyvä muu työ" eli soveltamisalasta poistettiin rajaus sanomalehtien varhaisjakelun ohessa tapahtuvaan jakeluun sekä lisättiin soveltamisalaan yritysten jakeluliiketoimintaan liittyvä muu työ.

Postin pyrkimys siirtää sen työntekijöitä eli PAUn jäseniä halvempien työehtojen piiriin on aiheuttanut sen, että keskustelu järjestömme ja Postin johdon/hallituksen välillä postiliiketoiminnan kehittämisestä on vähäistä. Osapuolten keskinäinen luottamus on selkeästi heikentynyt viime vuosina, kun työehtoja on jouduttu voimakkaasti puolustamaan ja Postin henkilöstö on kokenut Postin henkilöstöpolitiikan olevan erittäin huonoa.

PAUn intressissä on ehdottomasti luotettavat ja laadukkaat postipalvelut, mutta emme ole valmiita heikentämään entisestään matalapalkkaisten työntekijöiden työehtoja vaan edellytämme, että postipalveluita tuottaville työntekijöille pitää myös jatkossa tarjota elämisen mahdollistavat työehdot ja palkat. Toimeentulon turvaavan palkkatason säilyttäminen myös edistää työntekijöiden työmotivaatiota ja pysyvyyttä. Tämä taas vähentää alan työntekijöiden vaihtuvuutta. Kokeneiden työntekijöiden säilyminen alalla on tärkeää, myös jakelun laadun säilymisen kannalta, koska ammattitaitoinen henkilöstö on se pohja, jolle laadukas postipalvelu voidaan rakentaa.

1.3 Postialan kehitys

Viime vuosien aikana postilailla on mahdollistettu yleispalvelukirjeen heikompi palvelutaso eli hidastettu kirjeen kulkunopeutta. Vaikka lainsäädäntö ulottuu vain yleispalvelukirjeeseen, tarkoittaa yleispalvelukirjeen kulkunopeuden hidastaminen kaikkien kirjeiden kulkunopeuden hidastumista, koska prosessi ei ole näille tuotteille eri, vaan kaikki kirjekulkevat samassa käsittely- ja jakeluprosessissa. Tämän ovat kuluttajat laajasti myös huomanneet ja tästä on myös seurannut laajaa keskustelua eri medioissa. Työntekijöiden määrän vähentäminen (irtisanomiset) ja työn osa-aikaistaminen, työntekijöiden vaihtuvuus ja vuokratyövoiman laajempi käyttö sekä uusien jakeluoperaattoreiden alalla tulo näkyvät myös heikentyneessä laadussa, josta myös saamme lukea eri medioista hyvin säännöllisesti. Asiakkaat edellyttävät postipalveluilta erittäin korkeaa luotettavuutta koko maassa.

Postikilpailun avannut lainsäädäntö on myös aiheuttanut sen, että asiakkaat eivät enää ole tietoisia siitä, että minkä yhtiön toimesta lähetykset on heille toimitettu ja tämä aiheuttaa muun muassa sen, että väärin jaettujen lähetysten osalta on vaikea antaa palautetta oikealle taholle. Luotettavan postipalvelun edellytyksenä on myös se, että asiakas tietää minkä yhtiön toimesta lähetykset toimitetaan asiakkaalle.

Euroopasta löytyy esimerkkejä mitä postialan kilpailu/kermankuorinta pahimmillaan aiheuttaa: laaduttomia postialan työpaikkoja (osa-aikaisuus, vuokratyövoima, heikot työsuhteen ehdot) ja laaduttomia postipalveluita. Kansalaisten luottamus postitoimintaan on useammassa Euroopan maassa romuttunut, joka entisestään heikentää postivolyymejä ja vie alalta pohjan pois. Suomessa ollaan kovaa vauhtia menossa kohti epäluotettavia postipalveluita ja tämän kehityskulun suunnan muuttamisella on jo kova kiire.

1.3.1 Postin ja Mediatalojen halu yhdistää varhaisjakelu (yöverkko tai yöjakelu) ja perusjakelu (päiväverkko tai päiväjakelu)

Sanomalehtien varhaisjakelu toteutetaan noin klo 02-06.30 välisenä aikana. Aikaikkunassa ei ole juuri liikkumavaraa, koska jakelu voidaan aloittaa vasta sen jälkeen, kun sanomalehdet ovat tulleet painosta ja toisaalta sanomalehtitalojen intressi on ollut asiakastarpeiden vuoksi saada päivän lehti mahdollisimman aikaisin aamulla aamukahvipöytään. Kaikki tai lähes kaikki sanomalehtien varhaisjakajat ovat osa-aikaisia työntekijöitä. Jokaiseen heistä sovelletaan nykyään Teollisuusliiton ja Medialiiton välistä Jakelua koskevaa työehtosopimusta.

Pääkaupunkiseudulla varhaisjakajista on maahanmuuttajia ilmeisesti noin 95 %. Muualla maassa tilanne vaihtelee paikkakunnittain. Postin varhaisjakajien vaihtuvuus oli vuoden 2018 aikana yli 50 % koko maassa (vuoden 2019 lukuja meillä ei ole). Pääkaupunkiseudulla huomattavasti tätä enemmän, koska muualla maassa vaihtuvuus oli pienempää. Posti vaihtoi sanomalehtien varhaisjakajien työehtosopimuksen halvempaan vuonna 2017 ja palkat sanomalehtien varhaisjakajilla tippuivat keväällä 2018. Tämän jälkeen fyysisesti raskaalla, osa-aikaisella yötyöllä on ollut mahdotonta elää. Vaihtuvuus on suurta, laatuongelmat arkipäivää ja inhimillisesti katsoen Posti valtionyhtiönä toteuttaa toiminnallaan maahanmuuttajien hyväksikäyttöä, koska heillä ei ole vaihtoehtoja toimeentulolleen. Sanomalehtien varhaisjakajien alkupalkka yötyöstä on noin 10 € tunti ja neljän tunnin työkokonaisuudella ansio jää alle 1000 euroon kuukaudessa (brutto). Tällä on ollut vaikutuksia myös maahanmuuttajien oleskelulupaprosesseihin (määritelty ansiotaso).

Sanomalehtiä jaetaan varhaisjakelussa taajamissa ja haja-asutusalueella ne kulkevat päiväjakelussa. Traficomin mukaan varhaisjakelussa jaettiin vuonna 2018 vajaa miljoona sanomalehteä lehteä per päivä. Sanomalehti viedään varhaisjakelussa noin 20-30 % alueen talouksista. Painetun lehden tilausmäärät ovat laskevat. Tämä aiheuttaa lehtitaloille painetta saada varhaisjakeluverkkoon muuta jaettavaa, jotta sanomalehtien yksikköjakelukustannus ei nousisi. Traficomin mukaan osoitteellisista kirjeistä jaetaan muiden kuin Postin jakeluverkoissa alle 10 % ja tuosta määrästä todennäköisesti valtaosa ohjautuu varhaisjakeluverkkoihin, koska Postin kanssa kilpailevia päiväverkkoja on ilmeisesti vain yksi.

Traficomin materiaalien mukaan päiväjakelussa jaetaan vuositasolla noin 600 miljoonaa kirjettä, noin 150 miljoonaa aikakausilehteä, noin 1,8 miljardia osoitteetonta lähetystä, joista ilmeisesti noin miljardi kulkee Postin päiväverkossa (SSM verkkosivujen mukaan heidän ilmaisjakeluverkossa jaetaan noin 800 miljoonaa osoitteetonta lähetystä vuodessa), ja haja-asutusalueella päiväverkossa kulkee myös sanomalehti sekä paketit (Postin pakettivolyymi vuodessa noin 50 miljoonaa ja tiedossa ei ole kuinka paljon niistä toimitetaan päiväjakelun mukana koteihin). Posti Oy:ssä postinjakajia on noin 6000, joista valtaosa on kokoaikaisia. Viimeisen lainsäädäntömuutoksen jälkeen Posti on ”kevennetyn tiistain” ja ”joustavan perjantain” jakelumalleilla poistanut jakelupäiviä ja osa-aikaistanut jakajia. Posti haluaa entisestään harventaa jakelupäiviä ja osa-aikaistaa jakajia. Tämä on johtanut siihen, että postin jakeluun ei meinaa löytyä työntekijöitä ja alan vaihtoa harkitsevat useat, koska matalapalkka-alalla osa-aikainen työ ei mahdollista elämisen edellyttämää ansiota.

Postin ja mediatalojen tahtotilana on yksi jakeluverkko ja erityisesti mediatalot ovat vaatineet, että kyseinen verkko olisi heidän tuotteensa tarvitsema yöverkko. Päiväjakelun volyymien siirtäminen varhaisjakeluverkon (yöverkon) yhteyteen muuttaisi työntekijöiden tilannetta radikaalisti ja vaihtuvuus alalla nousisi uusiin lukemiin. Itse yötyö olisi jo pelkästään iso muutos, mutta olennaista olisi erityisesti se, että työ muuttuisi nykyisenkaltaisessa varhaisjakelussa osa-aikatyöksi ja sen lisäksi Postin ja lehtitalojen toive on heikentää alan työntekijöiden työehdot nykyisen yleissitovan työehtosopimuksen ehtoja huomattavasti heikommiksi. Tämä ajaisi jakelutoiminnan isoihin laatu- ja luotettavuusongelmiin.

Päiväjakelussa kulkee yhä myös asiakkaan kuittausta vaativia lähetyksiä ja kuittauksen toteuttaminen yöjakelussa ei tietenkään ole mahdollista. Päiväjakelussa kulkee myös lähetyksiä, jotka kiinnostavat varkaita ja näiden siirtyminen yöjakeluun muodostaa turvallisuusuhan niin jakajalle kuin jaettaville tuotteille Ihan ongelmatonta ei myöskään ole se, että nykyisellään yöjakelussa kerrostalossa kolisee

reilun 20 % talouksien ovella, kun sanomalehti jaetaan ja jos yöjakelussa olisi kaikki jaettava, niin yöllä jokaisessa taloudessa kolahtaisi postit eteisen lattialle.

1.3.2 Päiväjakelussa ”kukkamalli” käytössä joissakin Euroopan maissa

Päiväjakelu on säästöjä haettaessa mahdollista toteuttaa kokoaikatyönä niin sanotulla ”kukkamallilla” (käytössä mm. Tanskassa ja Ruotsissa Citymaililla ja harkitaan ilmeisesti Postnordilla). Siinä eri jakelualueet postit jaetaan kiertävän järjestelmän mukaan eri viikonpäivinä eri alueilla. Osa tuotteista voidaan toki tällöinkin jakaa kuriirityyppisesti kaikkiin tilaajatalouksiin tarvittavana viikonpäivänä. Kukkamalliksi tätä työtapaa kutsutaan, koska ajatuksena on viisi terälehtinen kukka ja jakajan jakelualueet muodostuisivat samalla periaatteella kuin kukan terälehdet. Mallissa on työntekijöiden osalta positiivista se, että jakajalla säilyy kokoaikainen työ ja se mahdollistaa elämiseen riittävän palkkatason ja siten vähentää työntekijöiden vaihtuvuutta. Huonoa toki työntekijöiden kannalta on se, että jakajien kokonaismäärä on tässä pienempi kuin perinteisessä jakelumallissa, jossa kaikkiin talouksiin jaetaan postia joka päivä, mutta toki pienemmän työntekijämäärän myötä säästöt työnantajalle merkittäviä.

Lehtitalot vastustavat tätä mallia, koska aikakausilehdet eivät tällöin tulisi tilaajille samana viikonpäivänä (eivät tosin nykyäänkään tule jakeluongelmien takia), kun eri jakelualueet jaetaan eri viikonpäivinä. Lehtitalot toki myös ymmärtävät tämän mallin aiheuttavan sen, että päiväverkko pysyisi tämän mallin myötä varhaisjakeluverkosta erillisenä, joka myös on osasyy sitä vastustaa. Postilla myös oma ”postinen”-tuote rajoittaa Postin osalta kyseisen mallin käyttöönottoa, koska mainostajat haluavat todennäköisesti mainokset kaikkien talouksien tietoon saman päivän kuluessa. Uskomme, että postipalveluiden luotettavuus toteutuisi tämän mallin kautta huomattavasti todennäköisemmin kuin jakeluverkkoja yhdistämällä.

Tämä malli ei myöskään ole mahdollinen siellä missä ei ole erillistä sanomalehtien varhaisjakelua (haja-asutusalue), koska päivittäin ilmestyvä sanomalehti halutaan luonnollisesti lukea ilmestymispäivänä. Näillä alueilla on jo tällä hetkellä yksi jakeluverkko, jossa jaetaan niin sanomalehti kuin kaikki muutkin postilähetykset.

1.3.3 PAUn rooli postiliiketoiminnan turvaamisessa/kehittämisessä

PAU on valmis edistämään sellaisia postiliiketoiminnan turvaamiseen ja kehittämiseen tähtääviä toimia, jotka tuottavat asiakkaille luotettavia ja laadukkaita postipalveluita, mutta eivät edellytä postilaisten työsuhteen ehtojen ja palkkojen heikentämistä. Matalapalkka-alalla kokoaikatyön säilyminen on ehdoton edellytys sille, että alalla voi saada elämisen edellyttämän ansion. Tällöin myös vaihtuvuus on vähäisempää ja laadun ylläpitäminen palveluissa mahdollista.

PAU myös edellyttää, että valtion omistamassa Postissa hyvä henkilöstöpolitiikka ja työntekijöiden arvostaminen otettaisiin tosissaan ja sen eteen myös tehtäisiin konkreettisia toimia.

2. Edustamiemme työntekijöiden työtehtävien kehittymismahdollisuudet muuttuvassa tilanteessa moniammatillisuusnäkökulmasta

Postilaiset ovat ottaneet hyvin vastaan uusia työtehtäviä, joita Posti on tuonut osaksi perinteisiä postipalveluita ja yleensä uusien tehtävien on koettu monipuolistavan nykyisiä työtehtäviä. Useilla postilaisilla on pohjalla perusasteen tutkinto ja tärkeää onkin kouluttaa henkilöstöä uusia työtehtäviä silmällä pitäen. Suhtaudumme siis positiivisesti työtehtävien monipuolistumiseen myös jatkossa.

Ikääntyvien mahdollisimman pitkään kotona asuminen tarjoaa yleisesti luotetuille postilaisille paljon mahdollisuuksia laajentaa nykyisiä työtehtäviä. Postilähetysten lisäksi Postin logistiikkaverkkoa kannattaa käyttää heidän osaltaan hyväksi myös muiden tuotteiden osalta ja postilaiset pystyvät auttamaan monissa muissakin arjen tilanteissa (sähköisten reseptien uusiminen, viranomaisten

sähköinen asiointi jne.). Tällä hetkellä on tekeillä kansainvälinen selvitys UPUn ja UNIn toimesta, jossa selvitetään postityöntekijöiden roolia sosiaalipalveluiden tuottamisessa. Tätä uskoaksemme pystytään hyödyntämään tulevina vuosina myös Suomessa.

On hyvä huomioida, että postialalla voi nykyään työskennellä ilman minkäänlaista alan tutkinto- tai vastaavaa vaatimusta. Postialalle itsessään olisi järkevää edellyttää vartiointialan vartijakortin tai elintarvikealan hygieniapassin tyyppistä koulutusta, jotta alan vaihtuvuus ei vaarantaisi luottamusta postipalveluiden laatuun.

3. Muita huomioita

Koronatilanne on koko yhteiskunnan osalta äärimmäinen poikkeustila ja jokainen meistä toivoo, että tällaisia poikkeustilanteita ei eteen tulisi. Niihin on kuitenkin varauduttava myös tulevaisuuden osalta ja yhteiskunnan perusinfran tulee toimia myös poikkeusoloissa. Posti on tärkeä osa yhteiskunnan perusinfraa ja se tulee pitää toimintakykyisenä ja luotettavana niin normaali- kuin poikkeusoloissa. Tämä onnistuu vain tarjoamalla laadukkaita postialan työpaikkoja.